

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Варшавський університет
Брестський державний університет імені Олександра Пушкіна
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини
Херсонський державний університет

***ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА СИСТЕМА
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В КОМУНІКАТИВНОМУ ВИМІРІ***

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної наукової інтернет-конференції

12–13 березня 2020 року

м. Острог

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2020

УДК 81 (082)
ББК 81я431
М 74

*Рекомендовано до друку на засіданні кафедри
української мови і літератури
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 9 від 7 березня 2020 року)*

Редакційна колегія:

Хом'як І. М., доктор педагогічних наук, професор, академік АН ВШ України, завідувач кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія» (відповідальний редактор);

Омельчук С. А., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри слов'янської філології, перший проректор Херсонського державного університету;

Кочерга С. О., доктор філологічних наук, професор кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія».

М 74   Лексико-граматична система української мови в комунікативному вимірі: збірник матеріалів Міжнародної наукової інтернет-конференції, м. Острого, 12–13 березня 2020 року / редкол. І. М. Хом'як (відп. ред.) та ін. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. 76 с.

DOI 10.25264/7.03.20230

У збірнику матеріалів Міжнародної наукової інтернет-конференції «Лексико-граматична система української мови в комунікативному вимірі», яка відбулася 12–13 березня 2020 року на базі Національного університету «Острозька академія», представлено тези доповідей учасників, у яких відображено різноаспектні дослідження актуальних проблем сучасної української філології й лінгводидактики.

УДК 81 (082)
ББК 81я431

*Матеріали опубліковано в авторській редакції.
За зміст тез доповідей, допущені помилки і неточності
відповідають автори публікацій.*

© Автори, 2020
© Національний університет «Острозька академія», 2020

ЗМІСТ

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ

<i>Ж. В. Колоїз</i> У ЛАБІРИНТАХ ОНІМНОГО ПРОСТОРУ	5
<i>Ю. Б. Лебедь</i> ВИЯВ ПОЛІСЕМІЇ В НАУКОВИХ ТЕКСТАХ	7
<i>В. А. Немикіна</i> КОНЦЕПТ «НЕБО» В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА МЕЛЬНИЧУКА ТА ЮРІЯ ІЗДРИКА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (НА МАТЕРІАЛАХ ЗБІРОК «ЮНАК МИЛУЄТЬСЯ АВТОМАТОМ» ТА «ЛІНИВИ Й НІЖНІ»)	8
<i>А. О. Тимчук</i> МАРКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СЛОВОТВОРЧОСТІ МИКОЛИ РАЧУКА	10
<i>О. О. Ярошик</i> ЛІНГВІСТИЧНІ МАРКЕРИ ВІДЗЕРКАЛЕННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ГОЛОВНОЇ ГЕРОЇНИ РОМАНУ «ПОКРОВ» ЛЮКО ДАШВАР: ЛЕКСИЧНИЙ РІВЕНЬ	12

ГРАМАТИЧНА СТРУКТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ

<i>Н. М. Мединська</i> ФУНКЦІЙНА НЕОДНОРІДНІСТЬ ДІЄПРИКМЕТНИКІВ	14
<i>І. Д. Шмілик</i> ВАРІАНТНІ ФОРМИ ДАВАЛЬНОГО ВІДМІНКА ІМЕННИКІВ У ПОЕЗІЇ КАМЕНЯРА	16
<i>І. Ю. Рабчук</i> ЛЕКСИЧНЕ НАПОВНЕННЯ АПОЗИТИВНИХ СИНТАКСЕМ ТЕМАТИЧНОГО ДІАПАЗОНУ «НАВКОЛИШНІЙ СВІТ ЛЮДИНИ»	19
<i>В. М. Кухарська</i> ДО ПРОБЛЕМИ ПРИЙОМІВ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ	21

КОМУНІКАТИВНИЙ ВИМІР ФУНКЦІЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

<i>О. Д. Кулик</i> РОЛЬ ЧАСТКОВОГО СЛОВОТВІРНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТУ В СТИМУЛЮВАННІ МОВЛЕННЕВОЇ РЕФЛЕКСІЇ УЧНІВ	23
<i>Л. М. Овсієнко</i> ТЕКСТ У КОМУНІКАТИВНОМУ ВИМІРІ	26
<i>С. Романюк, К. Якубовська-Кравчик, М. Замбжицька</i> МОВА І КУЛЬТУРА ЯК НЕВІД'ЄМНІ АТРИБУТИ УКРАЇНСЬКОЇ ТОЖСАМОСТІ. УРАХУВАННЯ КУЛЬТУРОЗНАВЧОГО НАПРЯМУ ПРИ УКЛАДЕННІ ПІДРУЧНИКІВ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ ПОЛЬЩІ	28
<i>Т. Ф. Семашко</i> ЩОДО РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «НАЦІОНАЛЬНИЙ СТЕРЕОТИП» – «ЕТНІЧНИЙ СТЕРЕОТИП»	30
<i>І. М. Хом'як</i> УКРАЇНСЬКА МОВА – ГАРАНТІЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	32
<i>О. М. Антончук</i> ФОРМИ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»	34

Г. В. Гайович КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ ТА УСПІШНА КАР'ЄРА ДЕРЖСЛУЖБОВЦЯ. ЯК ЦЕ ПОЄДНУЄТЬСЯ?	36
Т. В. Костолович СУЧАСНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН	38
Н. І. Скрипник ДИСКУРС ЯК КЛЮЧОВА ОДИНИЦЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	40
З. В. Столяр ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НУШ	42
Н. В. Шульжук МОВЧАННЯ ЯК НУЛЬОВИЙ МОВЛЕННЄВИЙ АКТ У СТРУКТУРІ ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ	44
Х. М. Карповець СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРАВОПИСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ	47
М. Саневська СУЧАСНА ЛЕКСИКА ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ	49
М. А. Матевощук МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЩОДЕННІ 5» У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	51

МОДЕЛІ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

О. А. Вісич МЕТАДРАМАТИЧНІ СТУДІЇ У СВІТЛІ ШЕКСПІРОЗНАВСТА	54
С. О. Кочерга ІМЕННИЙ КОД ПРОСТОРУ В ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ	56
Марія Моклиця СИМВОЛІЧНЕ МОВЛЕННЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕКСТУ (ДРАМАТУРГІЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ)	58
Д. Ю. Боклах ГОМОДІЄГЕТИЧНИЙ НАРАТИВ У ТВОРЕННІ ТОПОСУ КИЄВА ПОВІСТІ «БЛИЗНЕЦЬ» Т. ШЕВЧЕНКА	60
О. А. Демчук ІМАГОЛОГІЧНЕ ПРОТИСТАВЛЕННЯ ЕТНОТИПІВ У ПОЕЗІЯХ ВАСИЛЯ МАХНА	62
С. М. Марчук ЕКЗОТИЧНІ МОТИВИ В СУЧАСНОМУ ПОЕТИЧНОМУ ТРАВЕЛОЗІ	64
О. А. Подвишенний ІМАГОЛОГІЧНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО ЄВРОПУ НА ШПАЛЬТАХ ЧАСОПІСУ «ВОЛИНЬ» ПІД ПРОВОДОМ УЛАСА САМЧУКА	66
І. Ю. Давидюк РОСЛИННІ ОБРАЗИ В ХУДОЖНЬОМУ СВІТІ ОКСАНИ ЛЯТУРИНСЬКОЇ-ПОЕТЕСИ: ЕСТЕТИКА І СЕМАНТИКА	68
Т. В. Марценюк ОБРАЗ ІНШОГО В ПОВІСТІ НАТАЛІ ЯСІНОВСЬКОЇ «УКРАЇНКА ПО-АМЕРИКАНСЬКИ»	70
С. О. Омелянчук (НЕ)ВІЛЬНИЙ ШЛЮБ ТА ІНШІ ҐЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ ДРАМИ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА «ПРИГВОЖДЕНІ»	72
Н. В. Савчук «ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З УКРАЇНСЬКОГО СЕКСУ» ОКСАНИ ЗАБУЖКО У ПОСТРАДЯНСЬКІЙ КУЛЬТУРНІЙ РЕЦЕПЦІЇ	74

УДК 373.3.091.2

*М. А. Матевощук,**магістрантка Рівненського державного гуманітарного університету,**м. Рівне,**margomatewoschtschuk@gmail.com*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ЩОДЕННІ 5» У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність проблеми зумовлена умовами реформування системи української початкової освіти, що вимагає формування учня, який може творчо самореалізовуватися, активно взаємодіяти з іншими людьми в суспільстві, вільно висловлюватися в усній і письмовій формі, брати активну участь у комунікативному процесі, створювати комунікативні ситуації і доречно вживати мовні засоби відповідно до завдань і мети спілкування.

Не так давно вчені стали виділяти компетентність як окремий підхід до навчання мови. Компетентісний підхід має на меті забезпечити формування сукупності компетенцій, якими має оволодіти мовець. Проаналізувавши Концепцію НУШ, Державний стандарт початкової загальної середньої освіти та навчальні програми чітко видно, що неабияка увага звернена на формування основних ключових компетентностей. Мовна компетентність є пріоритетною, адже вона є підґрунтям для розвитку всіх інших та займає чільне місце серед творчих проявів.

Психологічні фактори проблеми формування мовленнєвої компетенції викладені у працях М. Жинкіна, Л. Щерби, І. Синиці, Л. Виготського. Педагогічні та методичні питання її формування розробляли сучасні вчені: В. Бадер, О. Біляєв, Т. Ладжинська, М. Пентлюк, Л. Мацько, Г. Шелехова, В. Мельничайко, Н. Голуб, О. Паршиков. Однак технологія Daily 5 (Щоденні 5) та її вплив на комунікативну компетентність не була на достатньому рівні досліджена, і саме цьому присвячена робота.

«Щоденні 5» (Daily 5) – це методична система, яку використовують у таких країнах світу, як Канада, Британія, Америка і Австралія.

Технологія навчання Daily 5 пройшла певний період розвитку, поки не стала важливою та актуальною в початковій школі Канади. Вперше вона була представлена Гейлом Буше і Джоан Мозер у книзі «The Daily 5: Незалежність грамотності в початкових класах» [5].

В Україні технологія «Щоденні 5» (Daily 5) була представлена як проект Міністерства освіти і науки України та платформи EdEra. Інструкції щодо роботи над цією технологією, впровадження кожного компоненту представила учитель початкових класів навчально-виховного комплексу «Новопечерська школа» м. Київ Марина Пристінська.

Аналізована технологія розвиває самостійність, креативність, уміння мислити нестандартно. Ця система складається з п'яти видів діяльності – «Письма для себе», «Читання для себе», «Читання для когось», «Роботи зі словами» і «Слухання», які діти виконують щодня під час уроків чи групи продовженого дня. Наприклад, щодня читають по 3–5–7 (а в четвертому класі і двадцять) хвилин, пишуть, слухають [3]. Тобто діти займаються усіма видами мовленнєвої діяльності, у процесі чого формують комунікативну компетентність.

Цікавою є думка М. Пристінської про те, що кожен вид діяльності сприяє відпрацюванню в дитини самостійності, витримки, зосередженості в процесі читання і письма протягом тривалого часу. Завдання, що виконують школярі під час Daily 5, можна обирати. [4]. На нашу думку, це підвищує мотивацію, оскільки дитина охочіше буде читати, слухати та писати про те, що їй подобається, творчість та інтелектуальний розвиток дітей.

Кожний вид діяльності триває певний час (до 20 хв). Після тривалого відпочинку учням важко зосередити увагу на тривалій час. Відпрацювання витримки під час впровадження Daily 5 відбувається

від 8 до 12 тижнів. На початку цього процесу школярів об'єднують в одне велике коло, яке учитель розподіляє на групи для виконання навчальних завдань: одні пишуть, інші читають для когось, треті слухають. Через певний час знову сходяться в коло. Потім знову розходяться. І так триває до того часу, доки кожен учень виконає всі п'ять видів діяльності.

Перший етап впровадження Daily 5 – це «Читання для себе». Його вчитель може застосовувати як під час уроку, так і впродовж дня. Він самостійно визначає час, коли йому краще проводити цю діяльність. Важливим моментом під час виконання цього виду роботи є те, що учень самостійно обирає книгу чи текст для читання. Учитель не повинен нав'язувати свою літературу. Розпочинати цю діяльність потрібно із 5–10 хв. залежно від віку дітей і поступово збільшуючи час для читання. Коли учні звикнуть, проблем із читанням у школярів не виникатиме. У класі можна створити куточок «Читацьких досягнень», щоб учні могли спостерігати за своїми читацькими успіхами. Після опрацювання книги діти мають виконати завдання для перевірки розуміння твору, а також для усвідомлення прочитаного [1].

Другий етап Daily 5 – це «Читання для когось». Під час виконання цього виду роботи учитель може запропонувати учням текст для читання. А також учні за інтересами можуть самостійно обрати книгу для роботи. Під час виконання цієї діяльності учні об'єднуються в пари за інтересами. Такий вид діяльності спонукає дітей вчитися співпрацювати, а саме – слухати один одного, виконувати завдання в парі, ставити запитання за змістом прочитаного та аналізувати опрацьований твір. Учні мають виконувати «Читання для когось» впродовж 20 хвилин. Але не слід одразу їх примушувати працювати весь цей час [2].

Третій етап Daily 5 – це «Слухання». В процесі виконання цього виду роботи учні самостійно обирають аудіозаписи, які наперед добирає вчитель, та слухають. Або ж у період гаджетизації суспільства можна розглядати такий варіант, коли учень сам шукає аудіозапис на своєму гаджеті. Наприклад, сайт <https://pustunchik.ua/ua>, <http://derevo-kazok.com.ua> може стати в нагоді вчителю. Після завершення «Слухання» учні виконують завдання, які підготував учитель і які спрямовані на перевірку прослуханого. Під час «Слухання» учні вчать тривалий час сприймати інформацію, не відволікаючись, відпрацьовувати витримку, обмінюватися думками щодо прослуханого твору, аналізувати почуте.

Четвертим етапом Daily 5 є «Робота зі словами». Його можна використовувати на уроках мови та читання. Під час цього виду діяльності вчитель добирає слова, які б він хотів опрацювати з учнями. Також використовує і ті слова, які передбачені навчальною програмою та запропоновані учнями незнайомі слова, які їм трапилися. У процесі «Роботи зі словами» учитель забезпечує школярів словниками, у яких учні можуть знайти визначення слів. Найкраще, щоб вони знаходилися в класі. Для пошуку тлумачення слів можна використовувати гаджети, якщо вони є в учнів. Учитель для цього виду діяльності готує учням різні завдання для роботи. Це сприяє кращому їх засвоєнню, а також дає змогу закріплювати вивчений матеріал на уроках української мови. Для цієї роботи використовують стіну слів. Це місце в класній кімнаті, куди вчитель розміщує всі слова, які учні вивчають впродовж місяця. Учні можуть у процесі навчання користуватися ними, звертати увагу на їх написання для кращого запам'ятовування. Стіна слів повинна перебувати в полі зору учнів [2].

П'ятий етап Daily 5 – це «Письмо для себе». Під час виконання цього виду роботи учитель може запропонувати учням будь-яку тему для письма. А також школярі за інтересами можуть самостійно обирати теми, наприклад, «Моя мрія», «Моя улюблена книга» та інші. Під час виконання цієї діяльності учні займають зручне для письма місце і впродовж відведеного часу працюють. «Письмо для себе» допомагає школярам вчитися висловлювати думки і записувати їх на папері, розвивати зв'язне мовлення. Як і в попередніх щоденних діяльностях, учитель разом із учнями складає правила, яких діти мають дотримуватися під час «Письма для себе». Так, під час «Письма для себе» учні мають змогу обрати таку тему для письма, яку б вони хотіли розкрити та, можливо, поділитися з іншими. Вони працюють як індивідуально, так і в малих групах, читають або пишуть в індивідуальній зоні. Відпрацьовування такої незалежності розвиває потребу в учнів краще писати та читати [1].

Отже, методична технологія «Щоденні 5» (Daily 5), що ґрунтується на діяльнісному підході, як цілеспрямований, планомірний та систематичний процес, у якому під керівництвом вчителя учні здобувають знання про навколишнє середовище, розвивають пізнавальні здібності, оволодівають певними мовленнєвими вміннями і навичками, навчаються взаємодіяти в соціумі, є засобом формування комунікативної компетентності учнів початкової школи.

Література:

1. Відео-рекомендації Марини Пристінської – заступника директора НБК «Новопечерська школа». 2016. URL: <https://www.ed-era.com/>
2. Відео-рекомендації Оксані Хомич – вчителя початкових класів в НБК «Новопечерська школа». 2016. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCmj5jBaNuwTLQg9Y6vh4kQg/about>
3. Пристінська М. Хочеш змін? Дій! 2017. URL: <http://svitlanagalata.blogspot.com/2017/04/5.html>
4. III серпневий інтернет-марафон «Сучасні методи розвитку мовлення і навчання читанню в початковій школі» Марина Пристінська – заступник директора НБК «Новопечерська школа». 2016. URL: <http://www.edustartup.com.ua/>.
5. The daily 5: fostering literacy independence in the elementary grades. Gail Boushey and Joan Moster, «the 2 Sisters». Second edition, 2014.

Наукове видання

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОМУНІКАТИВНОМУ ВИМІРІ

Збірник матеріалів Міжнародної наукової інтернет-конференції
12–13 березня 2020 року

Відповідальна за випуск *Зоя Столяр*

Комп'ютерна верстка *Наталії Крушинської*

*За достовірність наведених фактичних даних, цитат,
власних імен, географічних назв та інших відомостей
відповідають автори.*

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 8,83. Електронне видання. Зам. № 28–20.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «Times New Roman».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.